

«Kes on korra luike tantsinud, jä

RAHVUSARHIIV

Habras balletihaldjas Helmi Puur

• KAIS ALLKIVI
kais.allkivi@ohtuleht.ee

«Kui Helmi oli viis aastat tuberkuloosi tõttu teatrist eemal olnud ning 1965. aastal balleti «Romeo ja Julia» esietendusel taas lavale ilmus, tõusis kogu rahvas saalis püsti ja orkester katkestas mängimise. Inimesed nutsid rõõmust,» meenutab Ülle Ulla, Helmi Puuri balletikooli klassiõde, kolleeg ja eluaegne sõbranna.

Pühapäeval 80aastasena meie seast lahkunud priimabaleriin ja repetiitor Helmi Puur jäi elu lõpuni lähedaseks tüdrukutega, kellega koos ta 1944. aastal Estonia teatri laste balletistuudios esimesi balletisamme tegema hakkas, kellest said tema klassiõed 1946. aastal asutatud Tallinna balletikoolis ja hiljem kolleegid Estonia teatris. Ikka saadi kokku üksteise sünnipäevadel.

Iraida Generalovat pole juba 2005. aastast. Seitsmepealisest seltskonnast on nüüd alles jäänud viis: Aime Leis, Maire Looents, Aigi Rüütel, Signe Tamm ja Ülle Ulla.

«Kurbus, mis nüüd on saabunud, on valus. Väga valus,» ohkab Ulla. «Me suhtlesime kogu aeg. Ma olin tema juures veel nädal

koolipölv,» ütleb Ulla. Kui praegu saab balletikoolis õppida ka üldaineid, siis nemad pidid iga päev käima kahes koolis – hommikul tavakeskkoolis, pärastlõunal balletitundides. «Meil polnud kunagi aega lihtsalt koos kohvikusse minna. Me ei saanud kusagilt puududa ja pidime hästi õppima, muidu poleks keskkooli poolt lubatud meil balletti õppida.»

Erinevalt teistest õppis Puur viimased kaks aastat Leningradis Vaganova-nimelises balletiakadeemias. Kui ta 1953. aastal Eestisse naasis, valis Estonias Tšaikovski «Luikede järve» lavastanud Vladimir Burmeister ta peaossa, Odette-Ottilie rolli.

«Esietendus haaras publiku jäägitult. Helmi sai tuntuks ja võitis kõigi armastuse. Kõigist Eestimaa nurkadest sõideti suurte autobussidega kokku, et seda imet näha,» meenutab Ulla. «Helmi iseloomu headus ja õrn habras naiselikkus kandus üle rambi publikuni. Tema tants mõjus haldja suudlusena. See oli balleti triumf,» ohkab ta.

Vahepeal kimbutanud seljavigastuse kiuste jõudis Puur kaasa teha veel kaheksas balletit, kuni haigestus 1960. aastal tuberkuloosi. Ta seljatas viis aastat kestnud võitluse haigusega ja astus ovatsiooni saatel lavale Julia. Paraku tuli tal seljahaiguse tõttu peagi jäädavalt tantsimisest loobuda.

Veel sajavahetuseni aitas Puur repetiitorina järeltulevate

RIUMF: Toona verinoore baleriini Helmi Puuri 1954. aasta debüüti «Luikede järves» Odette-Ottilie rollis iseloomustab hästi üt-
lus «tuli, nägi ja võitis». Prints osas astus üles Artur Koit.

rents, Aigi Rüütel, Signe Tamm ja Ülle Ulla.

«Kurbus, mis nüüd on saabu-
nud, on valus. Väga valus,» ohkab
Ulla. «Me suhtlesime kogu aeg.
Ma olin tema juures veel nädal
aega tagasi. Hoidsin teda, paita-
sin ta kätt. Aga ta ei kontakteeru-
nud üldse, kuni ma ütlesin, et
hakkan nüüd ära minema. Siis üt-
les ta kaks korda: ära mine ära,
räägib Ulla murtud häälega.

Plikapõlves liitis neid ühine
raskuste trotsimine. «Kasvasime
sõjajärgses viletsuses. Isadeta.
Kodudeta. Ja meil oli väga raske

luse haigusega ja astus ovatsiooni-
de saatel lavale Juliana. Paraku tu-
li tal seljahaiiguse tõttu peagi jääda-
valt tantsimisest loobuda.

Veel sajandivahetuseni aitas
Puur repetiitorina järeltulevate
põlvete balletitantsijatel rollides-
se sisse elada. Viimased kümme-
kond aastat pistis ta aga rinda
kehva tervisega. Mullu veebruaris
kaotas ta kirjanikust abikaasa
Heino Kiige. Helmi Puuri jäävad
leinama pojad Jaan ja Paavo.

Hüvastijätt ja ärasaatmine on
täna kell 16.30 Tallinnas Jaani ki-
rikus.

Dmitri Hartšenko: Helmi sa

«Kui ma Helmile mõtlen, siis esi-
mene pilt, mis mul silme ette tu-
leb, on tema tütarlapselik ja mee-
letult veetlev naeratus, mis püsis
tema näol kuni viimaste päevade-
ni. Olen teda näinud erinevates
tujudes: natuke kurva ja solvunu-
na, nõudliku ja häirituna. Aga Hel-
mi tõeline ilme, mida ta suurema
osa ajast kandis, oli nooruslik ja
tohutult heatahtlik naeratus,»
räägib heldinult koreograaf-lavas-
taja Dmitri Hartšenko (42), kes
tundis Helmi Puuri 1990. aastast,
kui ta balletikooli lõpetas ja Esto-
nia teatrisse tööle läks.

«Nende 14 aasta jooksul, mis
ma Estonias tantsisin, valmistasin
ma nii mõndagi rolli ette koos Hel-
miga – näiteks Mercutio «Romeos
ja Julias», Hans «Giselle'is» ja kuri
haldjas Carabosse «Uinuvus kauni-
taris,» loetleb Hartšenko.

«Kuna Helmi tantsis hoopis
teisel ajastul, oli mul võimalus esi-
tada talle erialaseid küsimusi sel-
le kohta, mismoodi asjad varem
toimisid. Kord näiteks pärisin ma
Helmi käest, mismoodi nägi välja
baleriinirikoo, kui likrat veel ei
olnud. Ta rääkis, et need olid puu-
villased, vöökohale pandi kummi,
pliats löigati pooleks ja kumm
keerati selle ümber pingule,» ju-
tustab koreograaf.

Ühtlasi on Harchenko viima-
ne lavastaja, kes tegi Helmi Puu-
riga koostööd kui artistiga. 2010.
aastal lavastas ta Tallinna Tantsu-
teatris etenduse «Vestlus Lui-
gega», kus endised legendaarsed
«Luikede järve» luiged Helmi
Puur ja Kaie Kõrb astusid üles
kõrvuti noorte tantsijatega.

«Ma olin kindlal veendumu-
sel, et baleriin, kes on korra lui-
ke tantsinud, jääb igavesti lui-
geks. Helmi vaid kinnitas seda la-
vale astudes. Pärast esietendust
tuli minu juurde praegune Eesti
Rahvusballeti esitantsija Eve
Andre ja ütles, et ta hakkas nut-
ma, niipea kui Helmi lavale tuli ja
kätega paar liigutust tegi,» rää-
gib Hartšenko.

«Helmi oli siis 76aastane.
Kui ma talle selle ettepaneku teg-
gin, ei saanud ta väga pikalt
aru, millest ma räägin. «Kas sa
ei mäleta, kui vana ma olen?»
küsis ta. Vastasin, et vanus ei
loe. Talle tegi see meeletult nal-
ja. Loomulikult ei olnud juttu
keerulistest tantsuliigutustest.
Ta tegi mõned tantsusammud
siia ja sinna, kätega *port de
bras*sid, aga laval toimus mida-
gi erilist, lummavat ja kordu-
matut,» kirjeldab Hartšenko
Puuri rolli.

«...läb igavesti luigeks.»

...läb tuttavaile meelde südamlikkuse ja tütarlapseliku naeratusega

PEETER LANGOVITS

KOOLIÕED: «Kasvasime sõjajärgses viletsuses. Isadeta. Kodudeta. Ja meil oli väga raske koolipõlv,» ütleb Ülle Ulla (vasakul). Sõbrannadeks jäid nad Helmi Puuri surmani.

RAHVUSARHIIV

PALAVAALT ARMASTATUD: Kui Helmi Puur pärast aastatepikkust eemalolekut 1965. aastal Prokofjevi balletis «Romeo ja Julia» Estonia lavale naasis, võttis publik ta vastu pööraste ovatsioonidega. Puuri partneriks oli Ago-Endrik Kerge.

...is laval veel 76aastaseltki

PEETER LANGOVITS

Kaie Kõrb: Helmi ütles alati «näpukene» ja «jalakene»

«Helmi õpetas mulle seda, et kõik peab olema täiuslik. Tegin temaga näiteks proovi ära ja tundsin ise, et kõik on väga hästi, aga tema ütles, et see peakene oleks tegelikult ikkagi pidanud olema teises asendis, see jalakene ei olnud päris nii väljapoole, kui pidi olema, ja vaat see näpukene oli täiesti valesiti,» räägib pikki aastaid Estonias Helmi Puuri käe all etendusteks valmistunud endine priimabaleriin Kaie Kõrb (53) pisut muheldes. «Helmi ütleski alati «peakene», «näpukene» ja «jalakene,» märgib ta.

Kõrbi sõnul iseloomustas Puuri ka ülim kannatlikkus ja rahu. «Minu partneril ja abikaasal Viestursil (Jansons - K. A.), kes sai temaga samuti mitmeid aastaid töötada, ei olnud jalalabad kõige paremad. Helmi ei jätnud enne järele, kui tema pideva rääkimise resultaat juba väga nähtav oli. Viesturs meenutab Helmit alati väga heade sõnadega just sellepärast, et ta mäletab, kui raske oli neid vigu parandada, aga kui hea tulemus sellel oli,» avaldab Kõrb.

Oma rahuga suutnud Puur nakatada teisigi enda ümber: «On hetki, kus partnerid omavahel riidu lähevad. Ka minul on partneritega proovisaalis selliseid hetki olnud. Helmi oli alati see inimene, kes need situatsioonid lahendas. Ma mäletan hästi, et kui Tiitki (Härm, endine Estonia teatri balletijuht - K. A.) vahel saalist välja lendas, siis Helmi läks temaga rääkima ja kõik lahenes. Ta oli erilisel soe ja hingeline inimene. See soojus, mis temast edasi kandus, on miski, mida ei saa raamatust õppida.»

Elena Poznjak-Kõlar: «Helmi oli mulle absoluutne eeskuju!»

«Kui südamlikult ta proovi tegi! Nii palju, kui ma tean, ei ole ta kunagi proovides karjunud. Mina näiteks nii ei suuda, ma tõstan ikka häält ja lähen vahel ehk liigagi emotsionaalseks. Aga tema suutis säilitada vähemalt välise rahu ja jäi ikka vaikse tooni juurde. Rahulikult pani ta paika ka kõige peenemad nüansid,» ütleb imetlevalt Vanemuise tantsu- ja balletikooli juhataja Elena Poznjak-Kõlar (77).

«Helmi Puur oli mulle lapsena absoluutne eeskuju!» kinnitab endine Vanemuise priimabaleriin, kes õppis Tallinna balletikoolis Puurist kaks klassi tagapool. «Vladimir Burmeister oli nõus Estonias «Luikede järve» lavastama ainult Helmi Puuriga ja ta oskas tõesti täiuslikult tunnetada Helmi natuuri sügavust ja tema erilist lüürilist annet. Balletikooli õpilased vaatasid kõik vaimustusega «Luikede järve» proove. See oli väga muljetavaldav kogemus,» meenutab Poznjak-Kõlar.

«Helmile sobis äärmiselt hästi Giselle'i roll, mis on väga lüürilis-romantiline. Ta oli ka võrratu Julia. Ma arvan, et ta oli väga tugev lüürilise artisti eeskuju, kuid ta oskas laval näidata ka tugevat, jõulist isiksust,» leiab Poznjak-Kõlar.

Ta lisab: «Helmi oli alati väga siiras - nii balletis kui ka elus. Temaga oli ikka väga meeldiv kohtuda, juttu rääkida ja probleemide üle arutleda.»

Ago-Endrik Kerge: usaldas Helmi oma rahaasju ajama

«Läksin 1951. aastal Leningradi Vaganova-nimelisse bal...

KOOLIÕED: «Kasvasime sõjajärgses viletsuses. Isadeta. Kodudeta. Ja meil oli väga raske koolipõlv,» ütleb Ülle Ulla (vasakul). Sõbrannadeks jäid nad Helmi Puuri surmani.

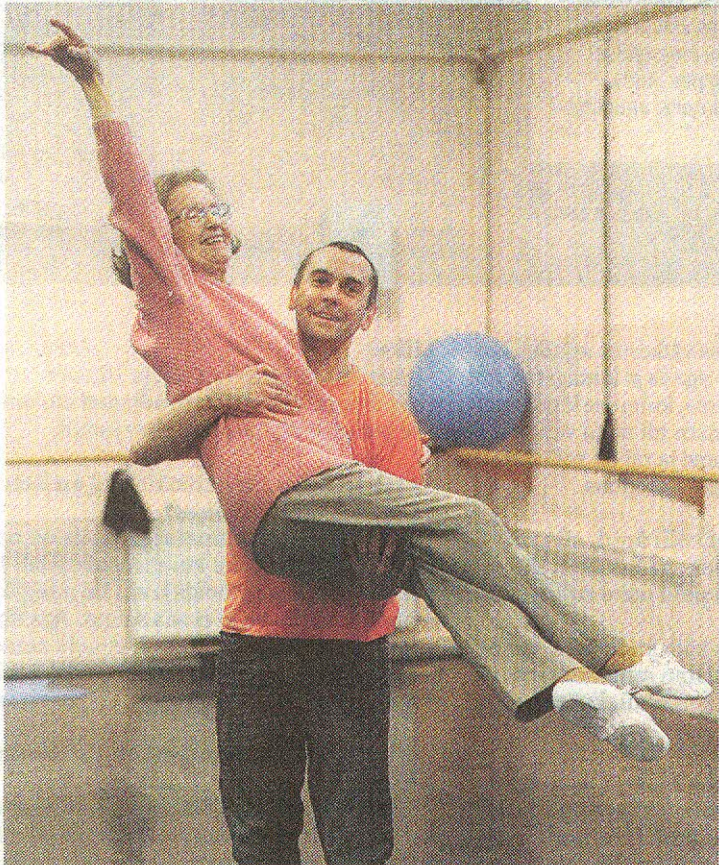
RAHVUSARHIIV

PALAVALT ARMASTATUD: Kui Helmi Puur pärast aastatepikkust eemalolekut 1965. aastal Prokofjevi balletis «Romeo ja Julia» Estonia lavale naasis, võttis publik ta vastu pööraste ovatsioonidega. Puuri partneriks oli Ago-Endrik Kerge.

is laval veel 76aastaseltki

PEETER LANGOVITS

VANUS EI LOE: Helmi Puur 76aastasena Dmitri Harchenko tantsulavastuses «Vestlus Luigega». Tillukest daami hoidis kätel etenduse autor.

partneri ja abikaasa Viestursi (Jänsons - K. A.), kes sai samuti mitmeid aastaid töötada, ei olnud jalalabad kõige paremad. Helmi ei jätnud enne järele, kui tema pideva rääkimise resultaat juba väga nähtav oli. Viesturs meenutab Helmit alati väga heade sõnadega just sellepärast, et ta mäletab, kui raske oli neid vigu parandada, aga kui hea tulemus sellel oli,» avaldab Kõrb.

Oma rahuga suutnud Puur nakatada teisigi enda ümber: «On hetki, kus partnerid omavahel riidu lähevad. Ka minul on partneritega proovisaalis selliseid hetki olnud. Helmi oli alati see inimene, kes need situatsioonid lahendas. Ma mäletan hästi, et kui Tiitki (Härm, endine Estonia teatri balletijuht - K. A.) vahel saalist välja lendas, siis Helmi läks temaga rääkima ja kõik lahenes. Ta oli erilisel soe ja hingeline inimene. See soojus, mis temast edasi kandus, on miski, mida ei saa raamatust õppida.»

Elena Poznjak-Kõlar: «Helmi oli mulle absoluutne eeskuju!»

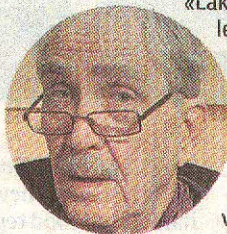
«Kui südamlikult ta proovi tegi! Nii palju, kui ma tean, ei ole ta kunagi proovides karjunud. Mina näiteks nii ei suuda, ma tõstan ikka häält ja lähen vahel ehk liigagi emotsionaalseks. Aga tema suutis säilitada vähemalt välise rahu ja jäi ikka vaikse tooni juurde. Rahulikult pani ta paika ka kõige peenemad nüansid,» ütleb imetlevalt Vanemuise tantsu- ja balletikooli juhataja Elena Poznjak-Kõlar (77).

«Helmi Puur oli mulle lapsena absoluutne eeskuju!» kinnitab endine Vanemuise priimabaleriin, kes õppis Tallinna balletikoolis Puurist kaks klassi tagapool. «Vladimir Burmeister oli nõus Estonias «Luikede järve» lavastama ainult Helmi Puuriga ja ta oskas tõesti täiuslikult tunnetada Helmi natuuri sügavust ja tema erilist lüürilist annet. Balletikooli õpilased vaatasid kõik vaimustusega «Luikede järve» proove. See oli väga muljetavaldav kogemus,» meenutab Poznjak-Kõlar.

«Helmile sobis äärmiselt hästi Giselle'i roll, mis on väga lüürilis-romantiline. Ta oli ka võrratu Julia. Ma arvan, et ta oli väga tugev lüürilise artisti eeskuju, kuid ta oskas laval näidata ka tugevat, jõulist isiksust,» leiab Poznjak-Kõlar.

Ta lisab: «Helmi oli alati väga siiras - nii balletis kui ka elus. Temaga oli ikka väga meeldiv kohtuda, juttu rääkida ja probleemide üle arutleda.»

Ago-Endrik Kerge: usaldas Helmi oma rahaasju ajama

«Läksin 1951. aastal Leningradi Vaganova-nimelisse balletiakadeemiasse, kus ka Helmi õppis. Mina olin väike poiss, 12aastane. Tema oli juba nei. Aga kuidagi sain ma temaga juba siis väga lähedaseks. Ta hoolitses minu eest ja käis näiteks mulle emalt saabunud rahakaarti rahaks vahetamas, sest ma ise olin liiga väike, et seda teha. Kirjutasin voliikirja, et ma usaldan Helmi Puuri minule saabunud raha välja võtma,» meenutab näitleja ja lavastaja ning endine balletisolist Ago-Endrik Kerge (75) esimest lapsepõlvkokkupuudet Helmi Puuriga.

«Kuna meil mõlemal oli väga suur huvi muuseumides käia, siis kolasi me me kahekesi näiteks Ermitaažis ja Vene muuseumis,» lisab Kerge, kes jõudis õppida Puuriga samas koolis kaks õppeaastat, kuni too lõpetas.

Hiljem olid nad Estonia teatris lavapartnerid. Nende koostöö päriliks on kahtlemata «Romeo ja Julia» - lavastus, millega vahepeal terviseprobleemide tõttu teatrist eemal olnud Puur publiku ette naasis.

«Huvitav on see, et proovid toimusid toonases Leningradis. Kuulus Vene baleriin ja repetiitor Alla Šešest valmistas teda etenduse jaoks ette. Mina olin samaaegselt seotud elu esimese filmiga «Supernoova». Teinekord sõitsin hommikul lennukiga Leningradi, tegin Helmiga proovi, lendasin pärast proovi Tallinna tagasi, tegin filmivõtted ära ja sõitsin õhtul rongiga taas Leningradi,» meenutab Kerge.

«Järgmine kokkupuude temaga oli 1971. aastal. Helmi oli mulle repetiitoriks, et viia mind sisse Enn Suve lavastatud «Carmenisse». Sel perioodil tajusin ma esimest korda elus, kuidas tuleks rolli analüüsida, miks teha midagi just nii või naa,» avaldab Kerge, et juba enne lavakunstikateedrisse astumist ja sõnateatris tööleasumist sai ta näitlejakooli Helmi Puurilt.